

BILAGA till fullmäktigemotion: Fungerande diagnostik, vård och rehabilitering för invånare med långvarig covid-19 inom Österbottens välfärdsområde

Beredare

Sektordirektör (personer i arbetsför ålder) Erkki Penttinen

Ledande läkare (verksamhetsområdet för rehabilitering) Sundberg Annica

Överläkare (infektionssjukdomar) Grönroos-Pada Silvia

Fullmäktigeledamot Eva-Maria Strömsholm i samkommunen för Österbottens välfärdsområde har tillställt en fullmäktigemotion där hon föreslår att Österbottens välfärdsområde ska ordna lämplig och fungerande diagnostik och vård samt rehabilitering för patienter med postcovid, sätta in tillräckliga resurser för att kunna stöda och hjälpa patienter som lider av postcovid samt tillsätta en expertgrupp inom covid-19 med uppgift att planera och utveckla samt utvärdera vården, diagnostiken och rehabiliteringen för patienter med postcovid-symtom. Motionen har överförts från samkommunen för Österbottens välfärdsområde till Österbottens välfärdsområde.

### **Vad är long covid (postcovid)?**

Källa: <https://thl.fi/sv/web/infektionssjukdomar-och-vaccinationer/sjukdomar-och-bekampning/sjukdomar-och-sjukdomsalstrare-a-o/coronavirus-sars-cov-2/langvarig-coronasjukdom-dvs.-long-covid>

Enligt THL:s definition är Long covid en följsjukdom till coronavirusinfektion. Symtomen varar i minst två månader och kan inte förklaras med någon annan diagnos. Symtomen kan uppträda på nytt efter återhämtning från akut COVID-19 eller fortsätta efter den ursprungliga sjukdomen. Symtomen kan också variera, deras styrka kan variera eller återkomma med tiden. Symtomen kan förvärras av psykisk och fysisk stress och ansträngning.

WHO:s definition (23.3.2023):

Källa: [https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/coronavirus-disease-\(covid-19\)-post-covid-19-condition](https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/coronavirus-disease-(covid-19)-post-covid-19-condition)

En diagnos om postcovid kan i allmänhet ställas inom hälso- och sjukvården först när det gått minst 3 månader efter att en patient insjuknat i COVID-19. Tack vare tiden på 3 månader kan man utesluta normala symtom som kan kvarstå efter tillfrisknandet från en akut sjukdom. Ibland kan tillfrisknandet dra ut på tiden i synnerhet om personen varit extremt sjuk.

Symtomen ska vara i minst 2 månader efter de första symtomen för att de ska anses vara förknippade med postcovid.

Symtomen vid postcovid kan vara en fortsättning på den ursprungliga sjukdomen eller börja först efter tillfrisknandet. Symtomen kan fastställas bero på postcovid först när man med hjälp av medicinska undersökningar uteslutit andra sjukdomar som har liknande symtom som de symtom som förknippas med postcovid. Symtomen kan också ändra med tid.

### **Hur insjuknar man i long covid?**

Man kan insjukna i long covid efter en coronavirusinfektion. Man kan insjukna i long covid även om man har haft coronasjukdomen som symtomfri. En svår coronasjukdom kan öka risken för att long covid-symtom utvecklas. Long covid diagnosen ställs av en läkare. Det finns inget allmänt godkänt laboratorie- eller bildiagnostiskt test för long covid, utan läkaren

ställer diagnosen utifrån anamnesen och den kliniska undersökningen. Samtidigt kan laboratorieundersökningar eller andra undersökningar utföras främst för att utesluta andra sjukdomar. Definitionen av sjukdomen grundar sig på symtom och det finns ingen exakt definition av sjukdomen. Sjukdomen varierar och läker ofta av sig själv. Av dessa skäl är det svårt att fastställa sjukdomens utbredning.

### **Vad beror long covid på?**

Long covid's exakta mekanism är ännu inte känd och utreds fortfarande. Utöver coronavirussjukdomen är många andra infektionssjukdomar förknippade med följsymtom, vars allvarighet och varaktighet varierar mellan olika sjukdomar och ofta också mycket inom sjukdomar. Eftersom coronaviruset är så vanligt finns det också många patienter med long covid. I Finland undersöks sjukdomens utbredning och epidemiologi, men även dessa undersökningar lider av ovan nämnda problem i anslutning till fastställandet av sjukdomen.

### **Hur vanligt är long covid?**

Definitionen av sjukdomen grundar sig på symtom och det finns ingen exakt definition av sjukdomen. Sjukdomen varierar och läker ofta av sig själv. Av dessa skäl är det svårt att fastställa sjukdomens utbredning.

Dessutom var symtom förknippade med long covid vanliga bland befolkningen redan före den pandemi som orsakades av coronaviruset. I och med pandemin har en stor del av befolkningen insjuknat i coronasjukdomen, vilket gör det utmanande att undersöka symtom och long covid-undersökning och gör det ännu svårare att fastställa förekomsten. I internationella undersökningar är variationsintervallet för förekomsten av long covid-symtom stort, vilket återspeglar svårigheten i definitionen.

En svår långvarig sjukdomsform som begränsar funktions- och arbetsförmågan är mer sällsynt, likaså barnens sjuklighet. Flera personer kan lida av enstaka lindriga symtom. Även om vissa symtom hos många coronapatienter fortsätter i flera veckor, är inte alla långvariga symtom long covid. I Finland undersöks sjukdomens utbredning och epidemiologi, men även dessa undersökningar lider av ovan nämnda problem i anslutning till fastställandet av sjukdomen.

Före utgången av augusti 2022 hade 21 000 personer i Finland fått diagnosen long covid. Även detta antal är förknippat med många osäkerhetsfaktorer som sannolikt beror på att diagnostiken inte har etablerats.

### **Hur behandlas long covid?**

De vanligaste vårdmetoderna är symtomatiska, rehabiliterande och utbildande. Det är viktigt att den insjuknade minskar faktorer som förvärrar symtomen. Lindriga long covid-symtom läker sannolikt av sig själv. På basis av aktuell kunskap kan man säga att patienter förmodligen får utbyte av ett omfattande stöd, vila, symtomatiska behandlingar och en successivt ökande aktivitet. Virusinfektionen påverkar klart och tydligt flera organsystem, och även symtomen är mångahanda. I och med detta är det svårt att angripa long covid från endast en klinisk specialitets perspektiv. I en nyligen publicerad artikel beskrevs hörnstenarna i vården av dessa patienter utgöras av ett omfattande stöd, vila, symtomatisk behandling och successivt tilltagande aktivitet (16). I de senare faserna av COVID-19-infektionen är det viktigt att följa med symtomen och organverksamheten samt att behandla och rehabilitera den långvariga sjukdomen. Enligt den nuvarande vetenskapen bör patienterna vårdas symtomatiskt och utgående från de kliniska fynden samt erbjudas omfattande stöd. Tillfrisknandet främjas genom tillräcklig vila och genom att successivt öka aktiviteten.

Källa: Seppo Parkkila Duodecim (2021:137 (5)467-463)

Det finns ingen allmänt godkänd läkemedelsbehandling för sjukdomen. Vid behandling av symtom används flera olika läkemedel. Läkaren kan pröva olika läkemedelsbehandlingar

hos long covid-patienter för att hitta ett läkemedel som just denna person har nytta av. Nyttan kan variera beroende på patienten och symtombilden. Ingen botande läkemedelsbehandling har hittats. Tillfrisknandet från en coronasjukdom varierar från individ till individ.

### **Svar på motion:**

*Österbottens välfärdsområde ordnar en lämplig och fungerande diagnosticering, vård och rehabilitering för postcovid-patienter*

Long covid-symtom är inte något nytt. Varierande långvariga symtom efter infektioner har förekommit redan före pandemin. Symtomen är i allmänhet s.k. funktionella symtom (dvs. att det inte går att hitta en klar organspecifik orsak till symtomen), även om de visserligen orsakar lidande för patienten. Stödandet av dessa patienter har lyckats i varierande grad, men ofta har företagshälsovården spelat en viktig roll.

Även i Finland befinner vi oss nu i ett läge där nästan alla medborgare har hunnit insjukna i covid, vilket igen betyder att mångahanda symtom hos vem som helst enligt WHO:s definition kunde sägas bero på long covid. Och i och med att det inte finns någon diagnostisk metod för att konstatera att en patient insjuknat i denna sjukdom står diagnostiken inför stora utmaningar. Ofta är även de symtom som förknippas med long covid funktionella, även om det visserligen också kan förekomma organiska symtom efter en svår coronasjukdom (t.ex. försämrad lungfunktion).

Det finns ingen allmänt godkänd läkemedelsbehandling för sjukdomen. Vid behandling av symtom används flera olika läkemedel. Läkaren kan pröva olika läkemedelsbehandlingar hos long covid-patienter för att hitta ett läkemedel som just denna person har nytta av. Nyttan kan variera beroende på patienten och symtombilden. Ingen botande läkemedelsbehandling har hittats. Tillfrisknandet från en coronasjukdom varierar från individ till individ. Det är svårt att angripa long covid från endast en klinisk specialitets perspektiv.

*Österbottens välfärdsområde sätter in tillräckliga resurser för att stöda och hjälpa patienter som lider av postcovid.*

Servicen i välfärdsområdet tillhandahålls inom social- och hälsovården på basis av bedömningen av patientens individuella vårdbehov. Istället för att fokusera sig uttryckligen på long covid-patienter kunde man utveckla en vårdstig för behandlingen av dylika långvariga symtom oberoende av om de eventuellt beror på covid eller någon annan infektion eller någon okänd faktor. Oftast är dessa symtom ett problem för i synnerhet personer i arbetsför ålder, varför företagshälsovården som spelar en viktig roll i det här arbetet vid behov kan remittera patienter till den specialiserade sjukvården för symptomatiska undersökningar (uteslutning). På HUS i Helsingfors har det funnits en poliklinik som tagit emot patienter med svåra symtom. HUS poliklinik är en sammanslagen poliklinik där man behandlar långtidssymtom. HUS poliklinik har en nationell utbildning- och utvecklingsuppgift.

*Österbottens välfärdsområde tillsätter en expertgrupp i covid-19 med uppgift att planera och utveckla samt utvärdera vården, diagnostiken och rehabiliteringen av patienter med post covid-symtom.*

Österbottens välfärdsområde har olika expertgrupper där man utvärderar och utvecklar diagnostiken, vården och rehabiliteringen av även patienter med long covid.

Patienter med långvariga symptom har tidigare hänvisats och hänvisas fortsättningsvis till rehabiliteringsundersökning ifall arbetsförmågan är hotad. Inom välfärdsområdet (verksamhetsområdet för rehabilitering) finns ett multidisciplinärt team med uppgift att bedöma rehabiliteringsbehovet och utarbeta en rehabiliteringsplan. Den remitterande

aktören kallas till nätverksmöte. En symtomatisk behandling inleds och realistiska mål uppställs. Oftast finns det också andra bidragande faktorer i bakgrunden (tidigare depressionsperioder eller psykosociala stressfaktorer). I välfärdsområdet har man observerat att privata tjänsteproducenter genomför och/eller rekommenderar att den offentliga sidan ska genomföra olika laboratorieundersökningar som enligt vetenskapen inte är till någon nytta i diagnostiken eller behandlingen av long covid. Dyliga undersökningar genomförs inte i välfärdsområdet.

Välfärdsområdet ska informera mer om rehabiliteringsundersökningspoliklinikens verksamhet och utveckla ett ännu tätare nätverk med social- och hälsocentralens och företagshälsovårdens tjänster. Vård- och rehabiliteringsprocesserna är långa. Det är viktigt med uppföljning och stöd även om behandlingen är symtomatisk.

Källor: THL och Duodecim samt WHO